

N&M BULLETIN Næringsmiddel & Miljø

**Tyskland
patenterer
norsk natur**

side 3

**NSB på
offensiven**

side 4

**Ny
miljøpolitikk
neste år**

side 5

**Høyre og SP
svekker
miljøprogram**

side 7

**Finland:
Atom eller
gass?**

siste side

Store mengder rømt oppdrettslaks i Norskehavet

Opptil halvparten av laksen i Norskehavet er rømt oppdrettslaks. Denne oppsiktsvekkende opplysningen kommer i en ny rapport fra Det Internasjonale Havforskningsrådet (ICES). Biologen Asbjørn Vollestad ved Universitetet i Oslo sier i en kommentar at de nye opplysningene er alarmerende.

JON KNUT BERG

Rapporten fra ICES skal offentliggjøres under en konferanse i Rostock 25. september. Rapporten bygger på prøver som er tatt nord for Færøyene i perioden februar 1990 til april 1992.

Andelen rømt oppdrettslaks varierer fra 25 til 48 prosent i de ulike målingene. Disse tallene har ikke vært offentliggjort tidligere.

– Dette er alarmerende. Hvis andelen oppdrettslaks fortsetter å være så høy, vil hele den norske laksestammen etter hvert bli genetisk lik. Dette kan igjen føre til at den totale lakseproduksjonen går ned, sier førsteamanuensis ved Biologisk Institutt, Universitetet i Oslo, Asbjørn Vollestad til N&M Bulletin.

ICES betegner i sin rapport andelen rømt oppdrettslaks i Norskehavet som «meget høy», og at den rømte oppdrettslaksen vil ha alvorlige følger for villaksen.

Mer sårbare

Vollestad sier at det hersker stor usikkerhet om hva som vil skje med laksebestanden når

variasjonen i arveegenskaper går ned. Når det genetiske mangfoldet reduseres, kan vi bli mer sårbare for at laksestammen ikke klarer å tilpasse seg miljøet. Det finnes ikke tilstrekkelig variasjon av arvemateriale til at vi kan sikre oss mot at laksebestanden går ned. Vollestad tror dette er en sannsynlig utvikling. Derfor er han bekymret for at så mye oppdrettslaks rømmer fra mærene.

– I mange tilfeller har det vist seg at utsetting av fisk i vassdrag har ført til at den totale bestanden går ned, nettopp fordi stammen blir genetisk lik, sier han.

Vollestad sier videre at en annen negativ konsekvens av rømt oppdrettslaks er sykdomsspredning. Han minner om at oppdrettsnæringen selv har erkjent at sykdom blant laksen er et stort problem.

Mest fra Norge

Mesteparten av den rømte laksen kommer fra norske anlegg, men en del kommer også fra Skottland, Færøyene og Irland. Dette har sammenheng med at produksjonen av oppdrettslaks er klart større i Norge enn i de andre landene.

Tidligere har forskere under-

søkt andelen rømt oppdrettslaks i norske elver og ferskvann. Her var andelen mellom 10 og 14 prosent, altså langt mindre enn det som nå er avdekket i Norskehavet.

Rapporten er utgitt med støtte fra Direktoratet for naturforvaltning og Det Norske Fiskeriforskningsråd.

Svart økonomi

– Dette sier også noe om omfanget av den «svarte» produksjonen i oppdrettsnæringen. Oppdrettere som driver svart, rapporterer ikke tilfeller av rømming, sier sentralstyremedlem i Naturvernforbundet, Stein Malkenes fra Sogn og Fjordane. Han viser til den store uoverensstemmelsen mellom rapportert fôrbruk og rapportert produksjon.

Malkenes mener at oppdrettsnæringen trenger en sanering. – Antall konsesjoner må halveres. Industrien må pålegges å avsette fonds til forskning og utvikling. Anleggene må lukkes og regelverket må skjerpes. Oppdrettsindustrien må settes under beinhard statlig miljøstyring. Det er et spørsmål om fiskerimyndighetene er uegnet til å forvalte dette ansvaret, sier Malkenes.

Norges Naturvernforbund
Postboks 2113 Grünerløkka 0505 Oslo 5
Bankgiro: 1720.05.00717
Postgiro: 5 09 46 02
Ansv. red.: Gunnar Bolstad
Telefon: (02) 71 55 20
Telefax: (02) 71 56 40
Annonser: (02) 11 61 90
Produksjon: GPG Sats & Trykk as, Oslo

Velkommen, Frankenstein

For den som trodde at drivhuseffekten var den ultimate miljøkatastrofe, kan vi by på raffinerte nyheter: Mulighetene er uendelige, slår en gruppe katastrofeeksperter fast.

Katastrofeeksperter fra 40 land var samlet i London nylig. Ifølge The Guardian var det overbefolkning, atomkraftulykker og genteknologi som sto i sentrum for ekspertenes bekymring.

Professor Enrico Quarantelli fra Delaware University i USA advarte mot Frankenstein-liknende bakterier. Nyttige mikrober, genteknologisk utviklet for å slurpe i seg søl fra oljekatastrofer, kan komme til å gå berserk og livnære seg på helt andre ting.

– Vår evne til å skape levende organismer vil nesten helt sikkert føre til at det vil oppstå en slags Frankenstein-liknende bakterie, plante eller dyr som slippes løs på verden. Det er høyst sannsynlig at vi på et eller annet tidspunkt vil kreere en endret organisme som ikke kan sjekkes fullt ut, og som vil kunne spre seg ukontrollert, mente Quarantelli.

Vi skal ikke se lenger enn til vår egen oppdrettslaks, som jo ikke engang er genmanipulert, for å se at Quarantellis «horrorshow» ikke er en sinnsvak forskervisjon. Tvert i mot er det en meget frisk observasjon fra en forsker som i motsetning til mange av sine faglig ensrettede kolleger, er seg sitt ansvar bevisst.

Snart vil det ikke lenger finnes noen «vill» norsk laksestamme. De opprinnelige artene presses ut av en type som er kryssset fram på Landbrukshøgskolen på Ås.

Samtidig ser vi klare tegn på at genteknologien allerede er utenfor politisk styring. Et tysk selskap har fått anledning til å ta patent på naturlige forekommende organismer i Norge, helt i strid med stortingsflertallets intensjoner.

EØS-avtalen åpner for en atskillig mer liberal praksis innenfor genteknologien enn det er politisk flertall for i Norge. Dette bør stortingsrepresentantene ha i bakhodet når de snart skal sluttbehandle avtalen.

Genteknologien åpner for uante muligheter. Samtidig er det også en av de skumleste vitenskapsgrenene vi kjenner. Utsetting av organismer som vi med dagens metoder kanskje ikke kan sjekke på forsvarlig vis, er lite «feilvennlige» eksperimenter.

Dersom genteknologene ikke underlegges knallhard politisk styring, med muligheter til å stoppe en utvikling som tar en uheldig retning, er det all grunn til å ta Quarantellis varsko på alvor.

Gunnar Bolstad

Ber Oddekalv gå

Kurt Oddekalv, leder i Naturvernforbundet i Hordaland, bør trekke seg fra alle tillitsverv i Naturvernforbundet, mener landsstyret i NNV. Bare Hordalands representant stemte imot vedtaket.

Avisoppslag om Oddekalvs planer om å bygge opp en internasjonal, halvmilitær aksjonsgruppe var dråpen som fikk begeret til å flyte over. Gruppen skal drive direkteaksjoner mot bedrifter over hele landet, etter opplæring på eget treningssenter hvor man lærer «effektivt miljøvern ut fra helhetstanken at vi er i verdenskrig nummer tre».

Initiativtaker til slike grupper kan ikke samtidig være tillitsvalgt i Naturvernforbundet, heter det i uttalelsen fra landsstyret.

Landsstyret viser også til at Oddekalv i en rekke utspill har skadet miljøarbeidet i Norge

generelt og at han bevisst har motarbeidet Naturvernforbundet på ødeleggende vis.

Landsstyret fraskriver seg ethvert faglig og politisk ansvar for Oddekalvs utspill og arbeidsformer. Fylkeslagene kan ikke godta innblanding i sin virksomhet, heter det.

På landsstyremøtet i helgen ble det også vedtatt at de juridiske sidene ved å innføre en eksklusjonsparagraf skal være utredet til neste landsstyremøte, som holdes i begynnelsen av desember. Deretter må landsstyret sommeren 1993 vedta at en slik paragraf skal inn i vedtakene.

Fylkesstyret i Naturvernforbundet i Hordaland har selv bedt om en utredning av retten til eksklusjon. Deres bakgrunn er at man ønsker å ekskludere en av sine egne lokallagsledere.

NNV for hvalfangst

Landstyret i Naturvernforbundet har med knapt flertall (11-8) vedtatt å støtte Norges reservasjon i Den internasjonale hvalfangstkommissjonen (IWC) og dermed gjenopptagelse av den kommersielle hvalfangsten neste år.

Flertallet mener at Norge og andre stater som hovedregel bør overholde internasjonale miljøavtaler, men at den spesielle bakgrunnen med hvalfangst som en del av en tradisjonell kystkultur kan forsvare at regjeringen bruker reservasjonsretten i dette tilfellet.

215.000 kroner

Dagbladet omtalte Naturvernforbundets budsjettunderskudd nylig. Sin vane tro, slo avisa opp det største tallet de kunne finne i papirene, nemlig 3,4 millioner i inntektssvikt. Underskuddet i det reviderte budsjettet er imidlertid 215.000 kroner.

*Sissel Bugge
kontorsjef*

Cand. philol!

Redaktøren kom i skade for nedgradere vår nye medarbeider i forrige nummer. Jon Knut Berg er cand.philol., ikke cand.mag. Berg har hovedfag i historie.

– Fritt fram for patentering

I sommer ble det for første gang gitt patent på naturlig eksisterende livsformer i Norge, to melkesyrebakterier. Et tysk selskap har isolert bakteriene. – Denne avgjørelsen åpner for at nesten alle organismer kan patenteres, sier rådgiver Peter Johan Schei i Miljøverndepartementet.

ANDERS GJESVIK

Den 15. juli i år fikk det tyske selskapet Sanofi-Ceva norsk patent på to stammer av melkesyrebakterier, bakteriene Lactobacillus plantarum DSM 3676 og 3677. Sanofi-Ceva har fått patent på all kommersiell bruk av bakteriene. Bakteriene brukes til å hindre forråtning av grøntfor i landbruket.

Patentet ble gitt på tvers av Stortingsflertallet, men i samhold med norsk patentlov og EØS-avtalen.

Patentstyret

De aktuelle bakteriene er en del av norsk natur, men det tyske selskapet har isolert bakteriestammene i laboratoriet. Patentstyret i Norge (Styret for det industrielle rettsvern) godtar isolering som en oppfinnelse, et av kravene for å gi bakteriene patent. Patentstyret opplyser til at den biotekniske avdelingen ikke var i tvil om at patentet kunne gis, og at det ikke stred mot Stortingets intensjon. Rådgiver Peter Johan

Schei i Miljøverndepartementet er overrasket over at patentet ble gitt, og mener at det klart strider i mot Stortingets intensjon.

– Det må ikke gis flere slike patenter. En isolasjon av bakteriestammene er ikke nok til å definere dem som noe annet enn naturlig forekommende liv. En slik definisjon åpner for at alle naturlige organismer kan patenteres, sier Schei.

Stortinget

Stortingsflertallet har gjennom kommunal- og miljøvernkomiteen sagt et klart nei til patentering av naturlig eksisterende livsformer. Men Stortinget har ikke fulgt opp med en justering av Patentloven, og sagt at man vil avvente den internasjonale utviklingen og utviklingen i EF og GATT.

Patentstyret har derfor gått mot Stortingets intensjon, men fulgt loven da det tyske selskapet fikk patentet. EØS-avtalen som Norge har forhandlet fram åpner for patent på naturlig eksisterende mikroorganismer,

som disse bakteriene. Ragnhild Queseth Haarstad mener at stortingsflertallet er inkonsekvent.

– Det flertallet som sier ja til EØS, sier samtidig ja til en mer liberal praksis for genteknologi. Da får vi et lovverk tilpasset EF, i stedet for det norske Storting. Regjeringen må sørge for å justere lovverket. Det haster, faren for at flere slike patenter gis er åpenbar, sier Queseth Haarstad.

EF-direktivet om biologiske patenter åpner for vid patentering av levende og naturlig forekommende organismer. Direktivet er ikke vedtatt, men behandles nå i EF-parlamentet. Der har det møtt motstand fra blant annet de grønne, samt bondepolitiske og religiøse fraksjoner.

– Uegnet

Schei mener at både norsk og internasjonal patentlovgivning er totalt uegnet til å omfatte levende organismer.

– Patentloven er laget for å regulere patent på dørhåndtak og forgassere, og ikke for livet som er i stadig endring. Loven kan bedres ved revisjon, men den er et dårlig utgangspunkt. Vi bør finne andre måter å beskytte rettighetene til de som utvikler bioteknologien, sier Schei.

Vegdirektoratet trosser Stortinget

I et nytt høringsnotat anklager Aksjon Nærmiljø og Trafikk (ANT) Vegdirektoratet for å la hensynet til egne arbeidsplasser veie tyngre enn Stortinget og regjeringens miljømålsettinger.

JON KNUT BERG

Bakgunnen er et forslag fra Vegdirektoratet om endring i Veglovens paragraf 27 om muligheten til å bruke bompenginntekter til kollektivtrafikk. ANT er positiv til at Vegloven nå åpner for dette. Men organisasjonen kritiserer i sterke ordelag direktoratets forslag om at bompenger ikke skal kunne brukes til å regulere biltrafikken. Bompenger skal bare kunne brukes i forbindelse med finansiering av vegger og ikke utelukkende til å begrense trafikken.

Økt trafikk

– I absolutt alle faglig etterrettelige dokumenter om trafikk slås det fast at økt vegkapasitet fører til økt trafikk. Det ville være dypt tragisk om muligheten til å bruke bompengene på en fornuftig måte skal skusles bort på grunn av hensynet til en etats særinteresser, skriver ANT.

ANT kritiserer også Vegdirektoratets forslag om at bompenger bare skal kunne brukes til investeringer i kollektivtrafikk, og ikke drift.

– Det hjelper lite å bygge nye baner hvis de ikke kan betjenes, påpeker ANT.

NOTISER - NOTISER - NOTISER

Mauritius ble det første landet som ratifiserte klimakonvensjonen, ifølge en talsmann for FN i Geneve.

Avtalen ble undertegnet av 156 land under Rio-konferansen i juni. Mauritius ratifiserte avtalen allerede den 26. juni. Avtalen tre i kraft når 50 av partene har ratifisert den.

Et nytt forskningsprosjekt på klimasiden ble nylig satt i gang ved Bangor University Clege i

Aber i Wales. Prosjektet omfatter åtte glasskuper som hver huser hver sin mikro-klimasone.

Forskerne bak prosjektet kan styre temperatur og CO2-innhold i hver enkelt glasskuppel. Slik kan de måle effekten av ulike nivåer på plantene i kuplene.

Japanerne har sett seg lei på kuenes hemningsløse raping. Det japanske landbruksdepar-

tementet har satt i gang et forskningsprogram som skal utvikle nye mikroorganismer som kan sette kuas fordøyelsessystem i stand til å rape mindre, skriver The Guardian.

Inntil noen få år siden var det få som brydde seg synderlig om storfeets fire mager. Drivhuseffekten har imidlertid sat søkelyset på de 210 liter metan som hver enkelt krøtter gulper opp. På verdensbasis er det 1,2 milliarder av dem.

Ny norsk el-bil

Teknologisk Institutt (TI) skal nå sette i gang et forskningsprosjekt om el-biler. Miljøaspektet og sikkerhet er noe av det som skal avklares.

JON KNUT BERG

I forrige uke ga Samferdselsdepartementet en halv million kroner til el-bil prosjektet. TI skal lage to utredninger som skal være ferdige i januar neste år.

Den ene utredningen skal ta for seg teknikken i el-biler. TI skal undersøke sikkerhetsaspekter, energiforbruk og kjøretøytekniske prinsipper. Også kostnader, infrastruktur og strategier for innføring vil bli omhandlet. TI vil komme med konkrete anbefalinger i denne rapporten.

Den andre rapporten vil ta opp miljøaspektet. Energiforbruk og luftforurensning i produksjon og bruk av el-biler vil bli analysert, og resultatene vil bli satt opp mot tilsvarende data for andre kjøretøy.

Finansiering

TI har også et tredje el-bil prosjekt på beddingen. Instituttet ønsker å teste el-biler i praksis. Fordeler og ulemper ved bruken skal dokumenteres gjennom ett års kjøring. Foreløpig mangler imidlertid TI finansiering til dette prosjektet.

– NSB ved en skilleveg

– NSB er ved en skilleveg. Uten økte bevilgninger til jernbanen vil vi ikke komme ut av den onde sirkelen vi er inne i, sa NSBs administrerende direktør, Kristian Rambjør, da han mandag la fram utkastet til jernbaneplan for 1994 til 1997.

JON KNUT BERG

– Vi har opplevd personkonflikter og en ukontrollert nedbygging av jernbanen. Hele jernbanesystemet er nedslitt. Gjennomsnittsalderen for lokomotivene har økt med ti år siden 1980. Lokomotivene har en gjennomsnittsalder på nesten 30 år. Nå er tiden inne for å stake ut en ny kurs, sa Rambjør.

I utkastet til ny jernbaneplan legger NSB opp til 13,3 milliarder kroner i investeringer til jernbanen i perioden 1994 til 1997, hvorav sju og en halv milliard til kjørevegen. Det er en tredobling fra den nåværende jernbaneplanen. Fram til år 2005 vil NSB ha 40 milliarder kroner.

Samtidig sier den nye vegdirektøren, Olav Søfteland, til Dagens Næringsliv at det er nødvendig med hundre milliarder kroner til nye vegger i årene framover. Neste år skal både vegplanen og jernbaneplanen opp i Stortinget.

Lederen i Stortingets samferdselskomite, John S. Tveit, sier til N&M Bulletin at hvis NSB skal få sine ønsker oppfylt, må det kuttes i vegbevilgningene. Vi kan ikke få både i pose og sekk. Selv vil han prioritere jernbanen på bekostning av vegene.

I den nye jernbaneplanen for 1994 til 1997 går NSB inn for at det investeres for 5,2 milliarder kroner i ny kjørevei. 2,4 milliarder skal gå til opprustning av eksisterende kjørevei. 3,9 milliarder går til togmateriell,

mens 1,8 milliarder går til stasjoner, verksteder og godsterminaler.

Til sammenligning har jernbanen i Sverige planer om investeringer i infrastruktur på 97 milliarder kroner fram til år 2010.

Som motytelse forplikter NSB seg til å effektivisere driften med 40 prosent innen 1997. Dette skal føre til mindre driftstilskudd fra staten. På grunn av foreldet materiell, har driftstilskuddet økt sterkt de siste årene.

Under presentasjonen mandag uttrykte Rambjør et ønske om at en del av NSBs statsgjeld på over fire milliarder kroner slettes. Dette betyr ikke økte statlige overføringer til NSB, fordi staten skylder penger til seg selv. Men for NSB vil dette ha stor betydning, ifølg Rambjør. Uten sanering vil rentebelastningen i årene framover bli en for stor belastning for NSB.

Samfunnsøkonomiske gevinstene i form av økt sysselsetting og regional utvikling, samt redusert forurensning, ulykker tidsbruk og kjørekostnader overstiger kostnadene til investeringer og drift.

Slår ut flyet

I et intervju med med Dagens Næringsliv sier administrerende direktør Kristian Rambjør i NSB at toget kommer til å utkonkurrere flyet på strekningene Oslo - Gøteborg og Oslo - København. Informasjonssjef Lars Otto Wollum i SAS sier til N&M Bulletin at det er godt mulig at toget kommer til å overta for flyet på strekningen Oslo-Gøteborg, men han anser det som umulig på strekningen til København. Her mener han at toget bruker for lang tid til at det noengang kan utfordre flyet.

NSB inn for 240 millioner kroner til kjøreveginvesteringer i Sørlandsbanen. NSB vil også bruke nærmere en milliard kroner på Bergensbanen.

De største enkeltprosjektene er Ringeriksbanen (to milliarder kroner i materiell og kjørevei), Oslo-Ski (1,5 milliarder), Skøyen-Asker (1,4 milliarder), Ski-Sandbukta (1,4 milliarder) og Skjeberg-Halden (en milliard). NSB vil blant annet ha fire spor på strekningene Oslo-Asker og Rosenholm-Ski.

NSB har regnet ut den samfunnsøkonomiske lønnsomheten ved å satse på høyhastighetstog på Østfoldbanen. Regnestykket viser at de

NSB suser avgårde

NSBs mål er å få togene her i landet opp i 250 km/t. Oslo-Kristiansand skal innen år 2010 gå på 2 timer og 20 minutter, mens du innen år 2000 skal komme fra Oslo til Bergen og Trondheim på fire timer og fra Oslo til Halden på 55 minutter.

JON KNUT BERG

NSB vil få opp farten på togene ved hjelp av nye jernbaneskiner og krengetog. I tillegg skal de mest problematiske flaskehalsene bort. Det betyr mange nye investeringskroner i Oslo-området, fordi forsinkelser her forplanter seg til andre deler av landet.

NSB satser mest på Østfold- og Vestfoldbanen. Tilsammen får disse to banene 4,5 milliarder kroner bare i kjøreveginvesteringer. Planen er å koble Grenlandsområdet i Vestfold med Sørlandsbanen. Utenom Vestfold-investeringene går

Ny miljøpolitikk på trappene

Neste år vil en helt ny form for miljøpolitikk tas i bruk her i landet. En kommune eller en vegeier vil få ansvaret for at støy og ulike typer luftforurensning ikke overstiger et bestemt nivå. Fokuseringen flyttes fra enkeltutslipp og til det samlede utslipp i et område.

JON KNUT BERG

En arbeidsgruppe bestående av representanter fra blant annet SFT, Helsedirektoratet og Miljøverndepartementet arbeider nå med å bestemme nivået på utslippsgrensene og hvem som skal få ansvaret for at utslippene ikke er for høye. Det forteller seksjonsleder Eli «sen» i Miljøverndepartementet til N&M Bulletin.

Flere alternativer vurderes. Når det gjelder utslippsgrensen, er det minst ambisiøse alternativet EFs grensverdier. Bare med dette minstenivået vil Oslo, Drammen, Bergen og Trondheim ha for store utslipp av nitrogendioksid (NO₂), som er ett av stoffene som inngår i grenseverdiene. Når det gjelder ansvaret, kan for eksempel en kommune eller en vegeier få det. Den som får ansvaret vil få

en frist til 1998 med å få utslippene ned under grenseverdiene. Hvis dette ikke oppnås, kan sanksjoner, som bøter, tas i bruk.

Valg av løsning vil blant avhenge av hva som vil gi størst gevinst med lavest kostnad.

Arbeidsgruppens arbeid vil legges fram for høring senere i høst. De nye reglene vil settes i verk allerede på nyåret.

Til nå har det i miljøpolitikken vært fokusert på enkeltutslipp, fra en bedrift, fra biltrafikken eller oppvarming. Det nye er at for eksempel en kommune kan få ansvar for at all luftforurensning innenfor kommunens grenser ikke blir for stor. Er utslippene for store, må kommunen for eksempel begrense biltrafikken.

Fordelen med dette systemet er at det blir lettere å slå ned på for høye utslipp lokalt og at ansvarsforholdene blir klarere

enn de er nå. Ulempen er at det kan bli vanskelig å få flere sektorer til å samarbeide om å få ned utslippene. For å redusere utslippene må det kanskje gjøres noe både innen industrien, i offentlige bygg, på kommunale og statlige vegger og bruk av piggdekk.

Det er to drivkrefter bak disse omfattende endringene i miljøpolitikken. Den ene er tilpasningen til EFs regelverk. I EF finnes et direktiv om miljøkvalitetsnormer som skal oppfylles innen 1998. Den andre drivkraften er at forurensningsloven nå skal gjelde for samferdselssektoren. Et viktig innspill til arbeidsgruppen blir en rapport fra SFT og Statens Institutt for Folkehelse med vurdering av hvilke grenseverdier som er akseptable utfra en helsebetragtning.

Strid om finsk atomverk

I høst kan den finske Riksdagen si ja til et femte atomkraftverk, mot folkets vilje. Et statlig utvalg mener at Finlands energitilgang må økes, og valget står mellom atomkraft og norsk gass. Forhandlingene om kjøp av norsk gass har gått i stå på grunn av stor uenighet om pris.

ANDERS GJESVIK

Finland har ikke ressurser til å dekke sitt eget energibehov. De importerer store mengder olje og gass fra utlandet. Et statlig utvalg mener at tremasseindustrien har et økende kraftbehov som bare kan dekkes ved å bygge nye kraftverk. Behovet blir anslått til nye 3000 megawatt (MW) i 90-årene. Utvalget foreslår bruk av kull eller atomkraft.

Finland har allerede fire atomkraftverk. Planene for et femte atomkraftverk lå klar da

Tsjernobylreaktoren havarerte. Disse planene er nå funnet fram, og i oktober-november skal Riksdagen ta stilling til en konsesjonssøknad. Regjeringen har allerede sagt ja til det nye atomkraftverket. I den finske samlingsregjeringen finnes det nå bare en åpen motstander av atomkraftverket, miljøvernministeren fra det konservative Samlingspartiet. Regjeringen argumenterer med at atomkraftverket kan gi ny energi som løfter Finland opp av den enorme økonomiske tilbakegangen og arbeidsløsheten. Atomavfallet som blir

skapt ved energiproduksjonen er et argument mot atomkraftverket. Tidligere har finnene eksportert dette problemet til Sovjetunionen, nå må de ta seg av atomavfallet selv.

De fleste partiene vil stille sine representanter fritt når Riksdagen skal ta stilling til det nye atomkraftverket. Det blir anslått at Riksdagen deler seg omtrent på midten i dette spørsmålet, så utfallet er usikkert.

Den finske befolkningen er klart i mot et nytt atomkraftverk. Meningsmålingene viser at 60–70 prosent sier nei.

Takk for støtten!

Vindern Colonial
Slemdalsvn. 70 0379 OSLO
Tlf: 14 75 90 – 14 70 73

GARTNERHALLEN
Frikt fra naturen

PB 2006
3251 LARVIK
Tlf: 034/14 544

MOVAR
INTERKOMMUNALT SELSKAP
FOR MOSSEREGIONEN
Postadr.: MOVAR, Postboks 24, 1570 Dilling
Kontoradr.: Larkelvelen 7, Rygge.
Tlf.: (09) 26 82 22. Telex: (09) 26 82 03

Kjemisk Forbund
"Med Kjemisk Forbund i industrikraft og miljø".

GRC Sats & Trykk as
Schweigaards gt. 34
Postboks 3750 Gamlebyen
0135 Oslo 1
Tlf. 02/17 34 24
Fax 02/17 25 19

Ringerike Kommune

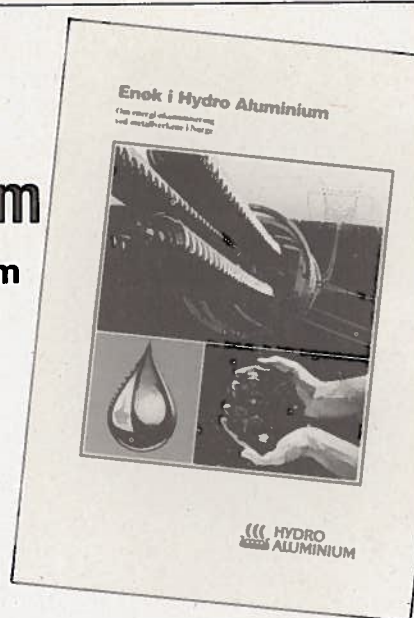
DELIKAT

**Vi støtter
Norges
Naturvernforbund**

ENØK i Hydro Aluminium

En trykksak om energi-økonomisering ved metallverkene i Norge.

Sendes gratis til alle interesserte.

BESTILLINGSKUPONG

Ja, send meg _____ stk.
"ENØK i Hydro Aluminium"

Navn: _____
Firma: _____
Adresse: _____

elf petroleum norge as

UORGANISK INDUSTRIAVFALL?

Vi kan løse Deres avfallsproblem til konkurransedyktig pris.

Kontakt oss på tlf. 02-838424 eller
Fax 02-838402

 Miljøindustri a.s.

Et Aker selskap

Munkedamsveien 45
Postboks 1386 Vik
0114 Oslo
Telefon: (02) 83 84 24
Telefax: (02) 83 84 01

Høyre på miljøretrett

Høyre har visket bort pengeløftene i miljøpolitikken. Samtidig er det klare motsetninger mellom økonomi og miljø i utkastet til nytt programmet som ble lagt fram i forrige uke.

JON KNUT BERG

Høyre satser nå alt på å få ned statsunderskuddet, og i dette løpet er det ikke plass for kostbare miljøreformer.

N&M Bulletin har sammenlignet det nye partiprogrammet med det forrige, som kom i 1988. På flere punkter har Høyre senket ambisjonsnivået i miljøpolitikken:

* i det nye programmet er det ikke noen CO₂-målsetting, slik det var i 1988. Da skulle CO₂-utslippene stabiliseres innen år 2000 på 1989-nivå

* i det nye programmet er det ingen løfter om økte offentlige overføringer til miljøvern, mens det var en rekke slike løfter i 1988. Blant annet er disse løftene falt ut i år: økt støtte til enøk, jernbane, alternative energiformer, renseanlegg og forskning i miljøteknologi. I 1992-programmet prioriteres helse, utdanning og barnefamilier.

En hovedmålsetting for Høyre er å få ned det statlige underskuddet.

* i det nye programmet sies

det at miljøavgiftene må senkes og tilpasses nivået til våre viktigste handelspartnere. I 1988 tas det til orde for økt bruk av miljøavgifter, uten andre forbehold enn at bedriftene må få beskjed om dette i god tid.

* punktet om vern av truede dyr og planter er gått ut

* i det nye programmet sies det ingenting om nivået i bistanden, mens i det forrige programmet skulle det daværende nivået opprettholdes.

Konflikter

Høyre trekker fram miljøhensynet i en rekke sammenhenger i programmet. Ambisiøst heter det at den økonomiske veksten må skje innenfor rammen av en bærekraftig utvikling. Dessuten vil følgende setning fra programmet være en stor overraskelse for mange: «Hensynet til arbeidsplasser i dag kan ikke overordnes det langsiktige hensynet til en økologi i balanse.»

Men i programmet er det flere uavklarte konflikter mellom de sterke miljømålsettingene på den ene siden og økonomiske mål på den andre.

For det første er det en konflikt mellom miljøhensyn og den personlige frihet. Høyres nye slagord er «valgfrihetsrevolusjon», som innebærer at vi alle skal få større valgfrihet i vår hverdag. Men kan Høyre stole på at vi frivillig velger miljøhensyn i så stor grad som Høyre ønsker, eller må det likevel en sterk statsstyring til? Dette er uavklarte spørsmål i programmet.

En annen konflikt finner vi mellom Høyres krav om økt privat kjøpekraft og miljøhensynene. Hvordan skal Høyre sikre at det økte private forbruket ikke går til for eksempel mer bilkjøring og flere flyreiser, når den private valgfriheten skal herske? Igjen et uavklart spørsmål.

En tredje interessekonflikt er det mellom miljømålsettingene og manglende løfter om større utbetalinger til miljøvern. Høyre satser på avgifter og reguleringer i miljøpolitikken og lover ikke mer penger til miljøtiltak. Men samtidig kreves det at miljøavgiftene skal senkes til EFs nivå.

Sverige ønsker større bjørnestamme

I Sverige er kvoten for bjørnejakten endret for at færre binner skal skytes. – Håpet er at bjørnestammen skal øke både i sør og vest, sier avdelingsdirektør Marie Dahlström i Statens Naturvårdsverk.

RAGNHILD SVED

I inneværende jaktår er det tilfallet at totalt 50 bjørner, fordelt på fire län, kan felles. Av disse kan det være maksimalt 16 binner. Når binnekvoten er fylt i de respektive länene, stoppes

jakten. Kvoter er gitt i Kopparberg, Jämtland, Västerbotten og Norrbotten.

I perioden 1981-89 ble det under lisensjakten skutt i underkant av 300 bjørner i Sverige.

Bakgrunnen for at kvoten i år er fordelt på hanner og binner, er resultatene fra det svensk-

norske bjørneprosjektet.

Det har vist at langsiktig overlevelse av en livskraftig bestand er avhengig av at fellingen av binner begrenses.

Grensetraktene

I de siste år er det ved kvotefastsettelsene lagt opp til lav avskyting i grensetraktene mot Norge, opplyser Dahlström. Dette er gjort etter ønske fra norske forvaltningsmyndigheter, fordi Norge trolig ikke har en egen reproduserende bjørnestamme.

Vagt SP

Store ord har vært sagt i det siste om Senterpartiets radikaliserings. Men en nærmere titt på det nye utkastet til program avslører at partiet på flere punkter er rundere i kantene i miljøpolitikken nå enn i det forrige programmet.

I partiprogrammet for 1989 til 1993 ønsket Senterpartiet at miljøverninvesteringene måtte økes til minst 1,5 prosent av BNP innen 1993. I det nye programmet finnes det ikke noe tilsvarende mål.

* I 1988 ville SP redusere CO₂-utslippene med 50 prosent innen år 2000. Nå skal utslippene stabiliseres på 1989-nivå.

* I 1988-programmet var planen å redusere de totale landbruksforurensningen kraftig innen 1995. I det nye programmet er det ikke satt noen tidsfrist for dette. Det er heller ikke lenger noen tidsfrist for når utslipp fra siloer og gjødselskjellere skal avvikles. I det forrige programmet skulle dette skje innen 1995.

* I det forrige programmet het det at «industrien pålegges å bruke effektive renseanlegg.» Det er ikke et ord om dette i det nye programmet.

På den annen side har SP skjerpet seg på noen punkter:

* Utslippene av NO_x og SO₂ skal nå reduseres med henholdsvis 75 og 80 prosent innen 1997, og ikke innen år 2000, som i forrige program.

* nå vil SP senke tempoet på oljeutvinningen. Forrige gang ville partiet bare flate ut tempoet.

* På det internasjonale området sier nå SP at det må stilles miljøkrav til land vi samarbeider med. Dessuten vil Sp ha importforbud mot tømmer som ikke er tatt ut på en bærekraftig måte. Men SP gikk faktisk mot SVs forslag i Stortinget for et par år siden om å forby import av tropisk tømmer som ikke er tatt ut på en bærekraftig måte.

VVS-DAGENE '92
OSLO, 28 - 31 OKTOBER 1992
28 - 31 oktober 1992, Norges Varemesse, Sjølyst, Oslo

Onsdag 28. oktober
1. Varmepumper i boliger - veien til bedre energibruk og økonomi, kl. 13.00 - 16.00
2. Sunne og energieffektive boliger, kl. 12.30 - 16.00
3. Rene bygg, kl. 13.00 - 16.30
4. VVS-Dataverktøy for ingeniører, kl. 10.00 - 16.00
5. Kvalitetsbevisst prosjektering av regulerbare VVS-anlegg, kl. 8.30 - 16.30

1/2-dags kurs koster 650,- inkl. kursmateriell. 1/1-dags kurs koster 1.350 inkl. lunsj og kursmateriell
Ring, fax eller skriv for mer informasjon! Tlf. 02-60 13 90

Ja, Send meg informasjon om VVS-DAGENE '92 og de 16 nyttige seminarne

Firma: _____ Kontaktperson: _____ Tlf: _____

Adresse: _____

Send/fax slippen til: **SKARLAND PRESS A-S** Pb. 5042 Maj. 0301 Oslo. Fax 02-69 36 50

16 nyttige SEMINARER:

Torsdag 29. oktober

6. Vannskadesikre installasjoner, kl. 13.00 - 16.00
7. Vannbåren gulvvarme, kl. 13.00 - 16.30
8. Riktige prioriteringer gir riktig innneklima, kl. 12.30 - 16.30
9. Bygningers automatisering mot år 2000, kl. 8.30 - 12.00
10. Kunsten å tjene penger på varmepumper - både for selger og kjøper, kl. 9.00 - 12.00
11. Klasseinndelt innneklimasystem, kl. 9.00 - 16.00
12. ENØK satt i system i næringsbygg og industri, kl. 9.00 - 16.30

Fredag 30. oktober

13. Kvalitetssikring ved gjennomføring av ENØK-tiltak, kl. 13.00 - 16.30
14. Planlegging og prosjektering av aktive solvarmeanlegg, kl. 8.30 - 12.00
15. Hvordan unngå faglige konflikter og tekniske problemer ved installasjon av klimaanlegg og varmepumper i bygg, kl. 9.00 - 12.00
16. Markedsintroduksjon av energi-, miljø- og innneklimaprodukter med "produktbørs", kl. 8.30 - 12.30

Finland vurderer gass eller ny atomkraft

I høst kan den finske Riksdagen si ja til et femte atomkraftverk, mot folkets vilje. Et statlig utvalg mener at Finlands energitilgang må økes, og valget står mellom atomkraft og norsk gass. Forhandlingene om kjøp av norsk gass har gått i stå på grunn av stor uenighet om pris.

ANDERS GJESVIK

Finland har ikke ressurser til å dekke sitt eget energibehov. De importerer store mengder olje og gass fra utlandet. Et statlig utvalg mener at tremasseindustrien har et økende kraftbehov som bare kan dekkes ved å bygge nye kraftverk. Behovet blir anslått til nye 3000 megawatt (MW) i 90-årene.

Splittet riksdag

Finland har allerede fire atomkraftverk. Planene for et femte atomkraftverk lå klar da Tsjernobylreaktoren havarete. Disse planene er nå funnet fram, og i oktober-november skal Riksdagen ta stilling til en konsesjonssøknad. Regjeringen har allerede sagt ja til det nye atomkraftverket. I den finske samlingsregjeringen finnes det nå bare en åpen motstander av atomkraftverket, miljøvernministeren fra det konservative Samlingspartiet.

Regjeringen argumenterer med at atomkraftverket kan gi ny energi som løfter Finland opp av den enorme økonomiske tilbakegangen og arbeidsløsheten. Atomavfallet som blir skapt ved energiproduksjonen er et argument mot atomkraftverket. Tidligere har finnene eksportert dette problemet til Sovjetunionen, nå må de ta seg av atomavfallet selv.

De fleste partiene vil stille sine representanter fritt når Riksdagen skal ta stilling til det nye atomkraftverket. Det blir anslått at Riksdagen deler seg omtrent på midten i dette spørsmålet, så utfallet er usikkert.

Den finske befolkningen er

klart i mot et nytt atomkraftverk. Meningsmålingene viser at 60-70 prosent sier nei.

Renvaske Tsjernobyl

Papir- og tremasseindustrien har lenge vært ivrige tilhengere av et nytt atomkraftverk, men svikten i markedet gjør at deres interesse har avtatt noe. Leder Ulla Klötzer i den energipolitiske foreningen Alternativ til kærnkraft sier at Finland har en sterk atomlobby, til tross for at landet ikke produserer egen atomteknologi.

– Hvis vi bestiller teknologi til et nytt atomkraftverk, åpner vi markedet igjen både øst og vest for oss. Finland vil «renvaske» atomindustrien etter Tsjernobyl, sier Klötzer.

Finland har tre tilbud om kjøp av atomteknologi: fra et svensk selskap, fra et tysk-fransk selskap og fra et russisk selskap. Det finske «statskraft» Imatran Voima skal være byggherre for et eventuelt nytt atomkraftverk. Imatran Voima har utviklet felles atomteknologi med russerne. Men det spørs om Tsjernobyl-ulykken er kommet langt nok unna til at det er politisk gangbart å satse på russisk atomteknologi.

Gassforhandlinger

Et alternativ til atomkraft er kjøp av norsk gass. Det forutsetter at det legges 200 km rørledning fra Midgardfeltet til Midt-Norge, og 600 km rørledning videre tvers over Norge til Gävle i Sverige. En slik rørlegging er så kostbar at Norge krever at finnene kjøper minimum 4 milliarder kubikkmeter gass årlig for å dekke investeringene, og svenskene må kjøpe 1-2 milliarder kubikkmeter gass.

Gassvolumet er ikke så problematisk, men partene står langt fra hverandre i spørsmålet om hva finnene skal betale for gassen. Det er Gassforhandlingsutvalget, ledet av Statoil, som forhandler med finnene. Et nytt forsøk på å forhandle om pris for noen uker siden gikk i stå. Avstanden er så stor at det ikke er berammet noe nytt møte, opplyser informasjonssjef John Ove Lindøe i Statoil.

Sterk atomlobby

Klötzer mener at det er kostnadene som kommer til å avgjøre hvilken energiform Finland velger, ikke hensynet til sikkerhet og minst mulig miljøskade.

– Finland kan velge norsk gass hvis den koster det samme som atomkraften. Men jeg tror atomindustrien er villig til nærmest å gi bort sin teknologi for å åpne markedet igjen, sier Klötzer.

Energisekretær Mariukka Kulmanen i Finlands naturskyddsförbund, den største miljøorganisasjonen, tror ikke Finland vil kjøpe norsk gass.

– Regjeringen sier i utgangspunktet at gassen blir for dyr, og den vil ikke foreta nærmere vurderinger. Det skyldes at atomindustrien er så sterk, mens vi har ingen egentlig gasslobby, sier Kulmanen.

– Bruk biomasse

Finlands naturskyddsförbund går inn for å bruke treflis fra trevareindustrien for å øke energitilgangen. – Biomassen kan produsere like mye energi som atomkraft eller gass, men billigere og med mange flere nye arbeidsplasser, sier energisekretær Mariukka Kulmanen.

Kulmanen mener at Finland ikke trenger økt energitilgang nå.

– Det er treindustrien som har presset på for å få mer energi. Men markedet deres har sviktet, og det er ikke aktuelt med utvidelser. Nå er det ikke et spørsmål om energi, men politikernes behov for å gi inntrykk av at de gjør noe for å møte den økonomiske krisa i Finland. Det er vanskelig å være finsk politiker nå, sier Kulmanen.

3.500 MW

Naturskyddsförbundet har lagt fram en plan for Riksdagen som viser at biomasse kan produsere energi tilsvarende 3500 megawatt. Den finske trevareindustrien skaper årlig millioner kubikkmeter med treflis og andre restprodukter nesten uten verdi. Naturskyddsförbundet vil bygge hundre lokale kraftverk som brenner treflisen for å produsere tilsammen 1000 megawatt elektrisitet og 2500 megawatt med varme. Prosjektet vil skape 20.000 arbeidsplasser, og skal ikke øke utslippene av drivhusgasser.

– Forbrenning av tremassen vil frigjøre samme CO2-mengde som naturlig forråtning, og behovet for tilvekst av ny skog vil sørge for å binde en tilsvarende mengde, sier Kulmanen.

Kulmanen sier at hvis valget står mellom atomkraft og norsk gass, er det norske alternativet klart å foretrekke.